

22. Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. – Нью-Йорк – Львів, 1990. – 178 с.

Загурський О.Б.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ПОЛІТИКА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ПЕРІОД ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В даній статті дається визначення і оцінка історичних передумов, основних чинників та особливостей формування кримінально-процесуальної політики на українських землях за часів їх перебування у складі Литви, Польщі, Речі Посполитої.

Ключові слова: звичаї, міждержавні договори, привілейні грамоти та збірники законів, Судебник Великого князя Казимира та Литовські статuti.

Загурский А.Б.

УГОЛОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ В ПЕРИОД ПОЛЬСКО-ЛИТОВСКОГО ГОСУДАРСТВА

В данной статье дается определение и оценка исторических предпосылок, основных факторов и особенностей формирования уголовного-процессуальной политики украинских земель во время их нахождения в составе Литвы, Польши, Речи Посполитой.

Ключевые слова: обычаи, межгосударственные договоры, привилейные грамоты и сборники законов, Судебник Великого князя Казимира и Литовские статuti.

Zahurskyi O.B.

CRIMINAL PROCEDURAL POLICY ON UKRAINIAN LANDS DURING POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH

The article is dedicated to the analysis of the criminal procedural policy on Ukrainian lands during the Polish-Lithuanian Commonwealth. The evolution of justice in Ukrainian lands in XIV-XVI centuries is analyzed. The definition and assessment of historical conditions is made, key factors and the features of criminal procedure policy in Ukrainian lands during that period of time are underlined.

Keywords: criminal procedural policy, Polish-Lithuanian Commonwealth.

Кошеваров В.П.

ІСТОРІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

УДК 341.16:323(091)

Дослідження історії політики Європейського Союзу у сфері боротьби зі злочинністю є актуальним з точки зору адаптації відповідної політики України до стандартів Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави. Джерельна база такого роду дослідження представлена роботами зарубіжних і вітчизняних науковців Гердегена М., Дейвіс К., Четверікова А., Жупанова А., Потьомкіної О., Качки Т. тощо.

Дослідження мало на меті проаналізувати історію політики Європейського Союзу в сфері боротьби зі злочинністю, його завдання: дослідити процес виникнення політики ЄС в сфері боротьби зі злочинністю; виділити основні періоди історії політики ЄС в сфері боротьби зі злочинністю.

Вивчення теоретичних і правових джерел показує, що в кінці 1960-х – на початку 1970-х років держави-члени Європейських Співтовариств прийшли до висновку про необхідність розповсюдження інтеграційних процесів на сферу боротьби зі злочинністю. В середині 1970-х років була створена Група ТРЕВІ (тероризм, радикалізм, екстремізм і насильницькі дії міжнародного характеру). Група працювала на міжурядовому рівні [1,с.162]. Таким чином, були закладені організаційні і правові основи політики ЄС у сфері боротьби зі злочинністю. Вона будувалася в контексті регіонального міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю. Її основним напрямом було співробітництво в боротьбі з тероризмом.

В 1977 році Президент Франції Валері Жискар д'Естен висунув план створення Європейського кримінально-правового простору, однак в той період він не був реалізований, як і проект Європейського кримінального суду, запропонований Францією в 1982 році [2,с.19].

У подальшому, з середини 1980-х років держави-члени Європейських Співтовариств взяли курс на постійну координацію дій в сфері юстиції і внутрішніх справ [1,с.162-163]. Група ТРЕВІ здійснювала координацію охорони зовнішніх кордонів та стимулювала тіснішу судову та поліцейську співпрацю на рівні Європейського Співтовариства в боротьбі з тероризмом, торгівлею наркотиками, організованою злочинністю та незаконною імміграцією [3,с.21]. Політика ЄС в сфері боротьби зі злочинністю розвивалась в межах дій держав-членів в сфері юстиції і внутрішніх справ.

Зростання організованої злочинності, незаконного перевезення наркотиків, імміграції, фінансово-митних махінацій, тероризму після скасування контролю на внутрішніх кордонах держав-членів перетворилось на реальну загрозу внутрішній безпеці ЄС. Протидіяти їй держави-члени могли лише змінивши підхід до співробітництва в сфері юстиції і внутрішніх справ з координації на спільну політику [1,с.162]. В якості складової частини цієї спільної політики виступала політика ЄС в сфері боротьби зі злочинністю.

Рішення у межах спільної політики у сфері юстиції і внутрішніх справ приймалися Радою при мінімальному втручанні інших інститутів Союзу. Участь Комісії, Парламенту, Суду була обмежена консультативними функціями [1,с.163].

В Розділі 6 Договору про Європейський Союз 1992 року були визначені напрями спільної політики в сфері юстиції і внутрішніх справ:

- надання притулку;
- контроль зовнішніх кордонів;
- імміграція;
- митне співробітництво;
- правова допомога у цивільних і кримінальних справах;
- співробітництво поліцейських служб.

Для реалізації спільної політики в сфері юстиції і внутрішніх справ була створена Рада міністрів юстиції і внутрішніх справ держав-членів ЄС [1, с. 163]. Таким чином, правові засади політики ЄС в сфері боротьби зі злочинністю були закріплені в одному з засновувальних Договорів – Договорі про Європейський Союз в межах спільної політики в галузі юстиції і внутрішніх справ.

Термін простір юстиції, свободи, безпеки був введений в засновувальні документи Європейського Союзу на пропозицію Комісії в 1997 році. Він означає, з одного боку, ціль, яку повинен досягти Європейський Союз, з другого – особливу сферу його компетенції. Простір юстиції, свободи, безпеки як мета передбачає досягнення високого рівня забезпечення законності і правопорядку в межах Європейського Союзу в цілому. До досягнення цієї мети повинен вести комплекс заходів з боку інститутів Союзу, які здійснюються у декількох напрямках:

- заходи з питань пересікання внутрішніх і зовнішніх кордонів, включаючи візову політику;
- заходи в галузі надання притулку і в сфері імміграційної політики, в тому числі регулювання статусу іноземців, які проживають в ЄС;
- заходи в галузі судового співробітництва з цивільних справ;
- заходи, покликані забезпечити співробітництво між компетентними адміністративними службами держав-членів у вищезгаданих галузях (зокрема, між службами прикордонної охорони);
- заходи з запобігання злочинам і боротьби зі злочинністю.

Правову основу для прийняття вказаних заходів створював, перш за все, Розділ 4 Договору про створення Європейського Співтовариства «Візи, надання притулку, імміграція і інші напрямки політики, пов'язані з вільним рухом людей». Нормативні акти і інші заходи в сфері кримінальної політики (політики Європейського Союзу в сфері боротьби зі злочинністю – заув. авт.) затверджувалися на підставі Розділу 6 Договору про Європейський Союз 1992 року „Співробітництво поліцій і судів в кримінально-правовій сфері” [2, с. 253].

Після підписання Амстердамського договору 1997 року спільна політика в галузі юстиції і внутрішніх справ була поділена. Положення про вільний рух людей, імміграцію і притулок були віднесені до компетенції

Європейського Співтовариства (перша опора ЄС). Співробітництво поліції і судів у кримінально-правовій сфері залишилося сферою міждержавного співробітництва (третя опора ЄС). Формування простору юстиції, свободи і безпеки було проголошене пріоритетним завданням Союзу. Для його виконання на самміті в Відні (1998 р.) був прийнятий спеціальний План дій [1, с.163-164]. Таким чином, політика ЄС в сфері боротьби зі злочинністю стала частиною політики простору юстиції, свободи і безпеки Європейського Союзу.

У Віденському Плані дій концепція простору юстиції, свободи і безпеки була розвинена. Основні її принципи – юстиція, свобода, безпека – пов'язані між собою: громадяни можуть вільно пересуватися в Європейському Союзі, якщо вони знаходяться під захистом поліції і судів влюбій державі-члені. Свобода пересування означає право на захист відлюбих форм дискримінації, повагу права на приватне життя, захист особистої інформації, що особливо важливо в сучасних умовах. Обмін інформацією, що включає персональні дані, в межах співробітництва поліції і судів повинен здійснюватись на умовах, які виключають її розголошення [1, с.165].

У Віденському Плані дій також містилися зобов'язання боротися з найбільш небезпечними злочинами:

- тероризмом;
- торгівлею людьми;
- незаконною торгівлею зброєю;
- незаконною торгівлею наркотиками;
- корупцією;
- шахрайством.

Правове співробітництво держав-членів ЄС за Планом дій спрямовувалось на ратифікацію і виконання європейських конвенцій про правову допомогу у цивільних і кримінальних справах, розробку загальних правил протидії організованій злочинності. Незважаючи на проблематичність уніфікації дуже різних кримінальних кодексів держав-членів ЄС, було визначено доцільним створення Європейського кодексу злочинів (комп'ютерних злочинів, злочинів проти оточуючого середовища, фінансових злочинів). Віденський План дій став початковим етапом реалізації ідеї простору юстиції, свободи і безпеки. Подальші рекомендації і дії були розглянуті на самміті ЄС в Тампері [1, с.165].

Позачерговий самміт Європейської Ради в Тампері (Фінляндія) відбувся 15-16 жовтня 1999 року. Його метою було досягнення угоди про шляхи реалізації Амстердамського договору 1997 року, визначення пріоритетних напрямів створення простору юстиції, свободи, безпеки, за-

вдань інститутів ЄС в межах кожного напрямку. За наслідками дискусії самміт прийняв Висновки, які отримали назву „Віхи Тампере”.

У Висновках визнано необхідність створення єдиної системи надання притулку на території держав-членів Європейського Союзу. В межах імміграційної політики вирішено було посилити боротьбу з нелегальною імміграцією і торгівлею людьми. В той же час Європейська Рада закликала до дотримання прав іммігрантів, які проживають легально в Європейському Союзі аж до надання їм права голосу на виборах в місцеві органи влади. Основним елементом нового підходу до імміграційної політики було названо співробітництво з третіми країнами.

Учасники самміту визнали необхідність поступового зближення систем судочинства держав-членів Союзу, щоби громадяни мали можливість звертатися в суд в будь-якій державі-члені на тих же умовах, що і в своїй країні, а злочинці не могли скористатися їх відмінностями.

Самміт запланував розробку програм боротьби з організованою злочинністю, розповсюдженням наркотиків, нелегальною імміграцією. З цією метою був розроблений спеціальний „Розклад Тампере” [1, с.166-167].

Формування простору юстиції свободи і безпеки ґрунтувалося на Віденському Плані дій (1998), програмах Тампере (1999 – 2004) і Гааги (2004 – 2009), які виходили з Договору про заснування Європейського Співтовариства (Розділ 4) і Договору про Європейський Союз (Розділ 6). Політика ЄС в сфері боротьби зі злочинністю в просторі юстиції, свободи і безпеки набула подальшого розвитку і сталих організаційно-правових форм.

Лісабонський договір вплинув на подальший розвиток простору юстиції, свободи і безпеки, політики ЄС в сфері боротьби зі злочинністю. Він призвів до збільшення демократичності і прозорості прийняття рішень щодо цього простору шляхом посилення ролі Європейського Парламенту в правотворчому процесі і застосування голосування з цих питань кваліфікованою більшістю в Раді. Європейська Комісія за Лісабонським договором посилила свою роль охоронця Договорів і буде разом з Судом Справедливості ЄС гарантувати їх застосування.

Отже, політика Європейського Союзу в сфері боротьби зі злочинністю зародилася в середині 1970-х років і набула певної організаційно-правової форми зі створенням Групи ТРЕВІ, яка мала своєю метою, головним чином, боротьбу з тероризмом в Європі у відповідності до норм міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю.

З середини 1980-х років вона розвивалася в межах співробітництва держав-членів ЄС в галузі юстиції і внутрішніх справ і носила характер координації дій в боротьбі з тероризмом, незаконним перевезенням

наркотиків, організованою злочинністю шляхом стимулювання судової і поліцейської співпраці.

Як частина спільної політики в галузі юстиції і внутрішніх справ вона була закріплена в Договорі про Європейській Союз 1992 року (Розділ 6 «Співробітництво поліцій і судів в кримінально-правовій сфері»).

Після укладення Амстердамського договору 1997 року політика ЄС в сфері боротьби зі злочинністю стала частиною політики простору юстиції, свободи і безпеки Європейського Союзу, набула подальшого розвитку і конкретизації у відповідності до Віденського Плану дій (1998 р.), програм Тампере (1999 – 2004 рр.) і Гааги (2004 – 2009 рр.).

Лісабонський договір зробив більш демократичним і прозорим правотворчий процес в межах простору юстиції, свободи, безпеки і політики в сфері боротьби зі злочинністю в тому числі, надавши можливість Раді ухвалювати правові акти кваліфікованою більшістю голосів і посиливши роль інститутів Союзу в цьому процесі.

1. Потемкина О. Сотрудничество в области внутренних дел и правосудия // Европейский Союз: Справочник-путеводитель / Под ред. О.В.Буториной (отв. ред.), Ю.А.Борко, И.Д.Иванова. 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Издательский Дом «Деловая литература», 2003. – с. 162 - 178
2. Четвериков А., Жупанов А. Пространство свободы, безопасности и правосудия // Право Европейского Союза в вопросах и ответах: учеб. пособие / С.Ю.Капкин и др.; отв. ред. С.Ю.Капкин. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – с. 253 - 267
3. Качка Т. Борьба с отмыванием денег: Комплексный порівняльно-правовий аналіз відповідності законодавства України *acquis* Європейського Союзу в сфері боротьби та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. – К.: Реферат, 2004. – 200 с.
4. Гердеген М. Європейське право / Пер. з німецької. – К.: „К.І.С.”, 2008. – 528 с.
5. Дрэйвис К. Право Европейского Союза: Пер. со 2-го англ. изд. – К.: Знання, 2005. – 406 с.
6. Конституційні акти Європейського Союзу. Частина 1 / Упорядник Г. Друзенко, за загальною редакцією Т.Качки. – К.: Юстиніан, 2005. – 512 с.

Кошеваров В.П.

ІСТОРІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СФЕРІ БОРЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

У науковій статті «Історія політики Європейського Союзу в сфері боротьби зі злочинністю» автор аналізує історію політики ЄС в сфері боротьби зі злочинністю, досліджує процес її виникнення і виділяє її основні етапи.

Ключові слова: Європейський Союз, злочинність, боротьба зі злочинністю.

Кошеваров В.П.

ИСТОРИЯ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В СФЕРЕ БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ

В научной статье «История политики Европейского Союза в сфере борьбы с преступностью» автор анализирует историю политики ЕС в сфере борьбы с преступностью, исследует процесс ее возникновения и выделяет ее основные этапы.

Ключевые слова: Европейский Союз, преступность, борьба с преступностью.

Koshevarov V.P.

HISTORY OF EUROPEAN UNION'S POLICY IN THE SPHERE OF FIGHT AGAINST CRIME

In the scientific article "History of European Union's policy in the sphere of fight against crime" author analyses history of EU's policy in the sphere of fight against crime, researches its appearance process and determines its main periods.

Keywords: European Union, policy in the sphere of fight against crime.

Марисюк К.Б.

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ПОЛІТИКУ У СФЕРІ МАЙНОВИХ ПОКАРАНЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ

УДК 323.2:343(091)

Вивчення найвизначніших досягнень вітчизняного та зарубіжного правотворення сприяє не лише заповненню прогалин у відповідних науках, а й створює підґрунтя для подальшого вдосконалення правової системи України. Саме тому важко применшувати роль та значення досліджень у цій сфері.

Одним з найбільш проблемних та найменш вивчених періодів у історії держави і права України можна вважати період перебування українських земель під владою Литви та Польщі.

Не зважаючи на здавалось би доволі велику кількість публікацій у цій сфері, серед яких особливо варто виділити праці В. Гончаренка, Ф. Леонтовіча, А. Сурілова, деякі питання до сьогодні взагалі не піддавались ґрунтовному вивченню. Одним з них можна назвати питання кримінально-правової політики у сфері майнових покарань на українських землях за Литовськими статутами. На заповнення цієї прогалини й орієнтоване запропоноване дослідження.

Упродовж 60 років XVI ст. литовський уряд тричі здійснював кодифікацію права, результатом якої стали три Литовські статuti: 1529 р. ("Старий"), 1566 р. ("Волинський") і 1588 р. ("Новий"). Як вірно зазначає П. Фріс, Литовські статuti, окрім місцевих звичаєвих положень, у ролі джерела використовували також і поточне законодавство, судові постанови, німецьке, польське, римське право та звичаєве право України, Литви, Польщі [10, с.46].